

Bezit: van jezelf maar niet voor jezelf

De crisis

Eigendom is iemands eigendom; iemand heeft het zelf verworven of verkregen. Zoals de Nederlandse wet zegt: 'Het staat de eigenaar met uitsluiting van een ieder vrij van de zaak gebruik te maken, mits dit gebruik niet strijdt met rechten van anderen en de op wettelijke voorschriften en regels van ongeschreven recht gegronde beperkingen daarbij in acht worden genomen' (BW 5.1.2.). Gewoonlijk noemen we dit eigendom bezit: iemand mag zelf weten wat hij of zij ermee doet. Zo staat het in de wet.

Maar het is de vraag of het wel zo makkelijk ligt. Berust de welvaart van onze samenleving er niet op dat mensen goed samenwerken? Als iedereen bijdraagt wat hij of zij goed kan, blijft er welvaart. Er is nog nooit iemand rijk geworden zonder andere mensen. Als we allemaal voor onszelf zouden leven en alleen voor onszelf zouden zorgen, werden we met elkaar veel armer. Welvaart berust erop dat we elkaars begaafdheid en inzet benutten en zo meer kunnen dan ieder voor zich. Deze voor de hand liggende wijsheid berust op een mensbeeld: ik leef met anderen samen en leef niet voor mijzelf alleen.

Daarom komt bijna vanzelf de vraag op, of de *economische crisis* niet berust op een verkeerd beeld van de mens en de wereld. De *bankcrisis* is veroorzaakt door de jacht op winst en door de verkoop van verkeerde hypotheekleningen. De keus hoeveel ze mogen lenen, wordt bij de mensen zelf neergelegd. En op de televisie zien we dan dat miljoenen mensen hun huis moeten verlaten. Wordt de *hoge schuldenlast* van de Nederlandse bevolking niet veroorzaakt door een te grote nadruk op consumeren? Niet het sparen wordt gestimuleerd, maar het 'doen van leuke dingen'. De bomen lijken tot in de hemel te groeien. Dit zagen we ook bij de Griekse *eurocrisis*. De rijken droegen nauwelijks belasting af. Ze hadden het motto: 'we leven ontspannen al lopen de schulden hemelhoog op'. Maar de wereld is veranderd en de armen onder de Grieken leven niet meer ontspannen.

Is de kern van het probleem niet dat mensen teveel voor zichzelf leven met te weinig oog voor het belang van een ander en het algemeen belang?

Eenzelfde visie op de mens ligt ten grondslag aan de *ecologische crisis*. Het wordt steeds duidelijker dat de grondstoffen eindig zijn. Dat welvaart wereldwijd zal moeten worden gedeeld, of men wil of niet. Dat duurzame en schone energie absoluut nodig is. Dat de armen wereldwijd de klos zijn als dat niet snel wordt geregeld.

Het probleem is: ook in onze manier van omgaan met de aarde rekenen we niet genoeg met de ander en we willen houden wat we hebben – alsof de meeste mensen niet een goed leven zouden hebben met 'een beetje minder'.

De *basis* van de problemen zit 'tussen de oren': we moeten beter beseffen wie wij als mens zijn te midden van de anderen.

Samen mens-zijn

Niemand leeft voor zichzelf alleen. Ieder mens heeft vriendschap en hulp van anderen nodig. Het westerse individualistische mensbeeld is een drogbeeld: alsof het iedereen goed gaat als ieder voor zichzelf zorgt. De oplopende verschillen tussen arm en rijk

bewijzen het tegendeel – niet alleen in zogenaamde arme landen maar ook in het westen. Als ieder doet wat goed is in eigen ogen, gaat de samenhang van de samenleving verloren en worden er mensen kansloos. Mensen zijn voor elkaar verantwoordelijk. Alleen als wij elkaars gaven, verantwoordelijkheden en beperkingen aanvaarden, is een rechtvaardige en menselijke samenleving mogelijk.

Bezit: van, maar niet voor jezelf alleen

Jodendom, christendom en islam – voor alle drie behoort tot de kern dat ieder mens medeverantwoordelijk is voor de samenleving als geheel. Bezit is persoonlijk: iemands woning, bankrekening en beleggingen. Grote financiële instellingen beheren spaargelden, reserves en vermogens. Maar wat is het doel van de spaarder en belegger? Wat beoogt het beleggingsfonds en het pensioenfonds? Voor iedereen wie wat geld heeft – en dan gaat het niet alleen om de rijken - gelden de vragen: wat doet u ermee, hoe kijkt u naar uw bezit?

Bezit is persoonlijk, maar volgens jodendom, christendom en islam niet alleen voor jezelf. Ieder mens heeft begaafdheden ontvangen om die ook voor de ander te gebruiken. Dat geldt ook van bezit:

Jodendom: Denk niet dat je de arme geeft van je eigen bezit of dat Ik hem brood heb onthouden, zoals Ik het jou heb gegeven, omdat Ik hem niet liefheb. Hij is ook mijn kind, net zo als jij. Echter hij heeft zijn deel gekregen tussen dat van jou en jij bent het waard om Mijn wil uit te voeren om hem zijn deel te geven, uit jouw hand. (Mosje Alshech; gest. na 1593)

Christendom: ‘Als iemand een proces tegen je wil voeren en je onderkleed van je wil afnemen, sta hem dan ook je bovenkleed af. En als iemand je dwingt één mijl met hem mee te gaan, loop er dan twee met hem op. Geef aan wie iets van je vraagt, en keer je niet af van wie geld van je wil lenen.’ (Matteüs 5: 40-42)

Islam: ‘En van hun rijkdommen was een deel voor de bedelaars en ook voor degenen die niet konden bedelen’ (Soera dzariyaat, 51:19); ‘Degene die zijn maag vol eet, en dan gaat slapen, terwijl zijn buurman honger lijdt, waarlijk, hij is geen goede moslim.’ (overlevering van de Profeet)

Twee conclusies

De huidige crises zijn meer dan financiële en ecologische crises. In de bron zijn ze levensbeschouwelijk. Ieder mens moet zichzelf afvragen:

- ‘Wat kan ik zoals ik ben bijdragen aan de samenleving als geheel?’
- ‘Hoe besteed ik mijn spaargeld niet alleen voor mezelf maar ook voor de ander?’
- ‘Hoe kunnen we gelden zo herverdelen dat niemand tekort hoeft te komen?’
- ‘Hoe gebruik ik zoveel van wat de aarde geeft als ik echt nodig heb?’

Onze godsdienstige organisaties hebben zelf geen pasklare politieke en economische oplossingen voor de omvattende problemen. Maar we delen wel fundamenteel inzicht in het mens-zijn: niemand leeft voor zichzelf en ook ons bezit is niet alleen voor onszelf; het moet ook het belang van de gemeenschap en vooral mensen die op hulp van anderen zijn aangewezen dienen. Zonder deze inzichten blijft elke politieke oplossing water naar zee dragen.

Alleen als we zo tegen bezit aankijken, ons verantwoordelijk weten ook voor diegenen die zich niet zonder hulp kunnen redden en deze visie op bezit en de samenleving in praktijk brengen, kunnen we concrete problemen echt oplossen. En deze oplossing komt in zicht als we weer leren om onszelf te zien als mensen die van elkaar en van de schepping afhankelijk zijn.

Contactorgaan Moslims en Overheid: dr. Kursat Bal (kursat.bal@gmail.com)

Nederlands Verbond voor Progressief Jodendom: rabbijn Albert Ringer (aringer@xs4all.nl)

Nederlands Israëlitisch Kerkgenootschap: rabbijn Raphael Evers (rabbi.evers@gmail.com)

*Raad van Kerken in Nederland: ds. Klaas van der Kamp
(kvanderkamp@raadvankerken.nl)*